

GLOBAL BOZORLARDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARI RAQOBATBARDOSHLIGINI RIVOJLANTIRISH MEXANIZMLARI

No'monov Otabek O'rmonjon o'g'li

Namangan Davlat Universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya: *Maqola qishloq xo'jaligi mahsulotlarining xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini oshirish masalalariga bag'ishlangan. Tadqiqotda mahsulot sifati, narx, eksport salohiyati va marketing strategiyalari orqali raqobatbardoshlikni oshirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Shuningdek, zamonaviy innovatsion texnologiyalar, qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash va logistika tizimlarini optimallashtirish orqali eksport hajmini oshirish yo'llari ko'rib chiqiladi. Maqolada global bozor sharoitlari, xalqaro standartlar va sertifikatlash tizimining ahamiyati, shuningdek, davlat siyosati va subsidiyalar orqali qo'shimcha raqobat ustunligini yaratish masalalari ham yoritilgan. Tadqiqot natijalari qishloq xo'jaligi sohasida ishlab chiqaruvchilar, eksportyorlar va siyosat ishlab chiquvchilar uchun amaliy tavsiyalar sifatida xizmat qilishi mumkin.*

Kalit so'zlar: *qishloq xo'jaligi, raqobatbardoshlik, xalqaro bozor, eksport, marketing strategiyalari, innovatsion texnologiyalar.*

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini oshirish masalasi global iqtisodiyotning dolzarb masalalaridan biri bo'lib, mamlakatlar o'rtasida oziq-ovqat xavfsizligi va eksport salohiyatini kuchaytirishda muhim ahamiyatga ega.

Bugungi kunda xalqaro bozorlarda mahsulotlarning muvaffaqiyati nafaqat uning narxiga, balki sifat, xavfsizlik, sertifikatlash va ekologik tozaligiga ham bog'liq. Shu sababli har bir qishloq xo'jaligi ishlab chiqaruvchisi va eksportyor mahsulot ishlab chiqarish, saqlash, qayta ishlash va yetkazib berish jarayonlarini zamonaviy talablar asosida takomillashtirishga intilishi lozim. Mahsulotning sifatini oshirish xalqaro bozorlarda raqobatbardoshlikni ta'minlashning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Masalan, Yevropa Ittifoqi va Shimoliy Amerika bozorlari ekologik toza, pestitsidlar va zararli moddalar me'yorlariga mos keladigan mahsulotlarni talab qiladi. Shu bois, zamonaviy qishloq xo'jaligi texnologiyalarini qo'llash, urug'chilik sifatini oshirish, sug'orish tizimlarini optimallashtirish, mineral va organik o'g'itlardan oqilona foydalanish, kasallik va zararkunandalarga qarshi biologik hamda kimyoviy choralarni to'g'ri qo'llash mahsulot sifatini yaxshilashning eng samarali yo'llari sifatida e'tiborga olinadi.

Raqobatbardoshlikni oshirishning yana bir muhim omili bu — mahsulotni yetkazib berish va logistika tizimi. Mahsulotni tez, ishonchli va iqtisodiy jihatdan maqbul sharoitda yetkazib berish eksportyorning xalqaro bozordagi pozitsiyasini

mustahkamlashga xizmat qiladi. Logistika tizimidagi uzilishlar, mahsulot sifati pasayishi yoki yetkazib berishdagi kechikishlar eksport salohiyatini sezilarli darajada pasaytiradi. Shu bois, transport vositalari, muzlatish va saqlash texnologiyalarini modernizatsiya qilish, yetkazib berish zanjirini optimallashtirish va mahsulotni talabga muvofiq taqsimlash juda muhim hisoblanadi. Shu bilan birga, bozordagi talabni oldindan tahlil qilish va marketing strategiyasini moslashtirish, brendni rivojlantirish, reklama va targ'ibot ishlarini samarali yo'lga qo'yish eksport hajmini oshirish va mahsulotni raqobatbardosh qilishda muhim rol o'ynaydi.

Innovatsion texnologiyalarni joriy etish orqali qishloq xo'jaligi mahsulotlarini qayta ishlash darajasini oshirish ham raqobatbardoshlikni kuchaytiradi. Masalan, meva-sabzavotlarni muzlatish, konserva qilish yoki organik paketlarda sotish orqali mahsulotning qiymati oshadi, eksport imkoniyatlari kengayadi. Shu bilan birga, qadoqlash va dizaynni xalqaro talablar darajasida takomillashtirish mahsulotni yanada jozibador qiladi va brend imidjini mustahkamlaydi. Xalqaro bozorda mahsulotni raqobatbardosh qilishda xalqaro sertifikatlar, masalan, ISO, GlobalGAP va ekologik sertifikatlar katta ahamiyat kasb etadi. Ular mahsulot sifati va xavfsizligi bo'yicha xalqaro me'yorlarga mos kelishini tasdiqlaydi, iste'molchida ishonchni oshiradi va eksport imkoniyatlarini kengaytiradi.

Shuningdek, davlat siyosati va eksportni rag'batlantiruvchi dasturlar qishloq xo'jaligi mahsulotlarini raqobatbardosh qilishda muhim omil hisoblanadi. Davlat tomonidan ajratiladigan subsidiyalar, imtiyozli kreditlar, soliq imtiyozlari va eksportni qo'llab-quvvatlovchi dasturlar ishlab chiqaruvchilarga zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, mahsulot sifatini yaxshilash va yangi bozorlar bilan integratsiya qilish imkonini beradi. Shu bilan birga, davlat siyosati orqali xalqaro marketing tadbirlarini qo'llab-quvvatlash, eksport ko'rgazmalari va savdo missiyalarida ishtirok etish, mahsulotni brendlashtirish bo'yicha maslahatlar va treninglar tashkil etish ham raqobatbardoshlikni oshirishga xizmat qiladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi mahsulotlarining xalqaro bozorlarda muvaffaqiyati uchun nafaqat ishlab chiqarish jarayonini takomillashtirish, balki bozorni chuqur o'rganish, xalqaro standartlar va sertifikatlash talablariga rioya qilish, logistika va marketing tizimini optimallashtirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, shuningdek, davlat siyosati va subsidiyalardan samarali foydalanish muhimdir. Shu tarzda qishloq xo'jaligi mahsulotlari global bozorda raqobatbardosh bo'lib, mamlakat iqtisodiyotiga qo'shimcha daromad keltiradi, eksport hajmini oshiradi va ishlab chiqaruvchilarni barqaror rivojlanish yo'liga olib chiqadi.

Bundan tashqari, qishloq xo'jaligi mahsulotlarining xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini oshirishda innovatsion texnologiyalar va ilmiy-tadqiqot faoliyati muhim rol o'ynaydi. Mahsulot sifatini yaxshilash, hosildorlikni oshirish va eksport salohiyatini kuchaytirish uchun zamonaviy genetik usullar, biofermentatsiya

texnologiyalari, aqlli sug'orish tizimlari va raqamli monitoring tizimlaridan samarali foydalanish lozim. Masalan, aqlli sug'orish tizimlari yordamida suv va o'g'it sarfini optimallashtirish mumkin bo'lib, bu nafaqat mahsulotning sifatini oshiradi, balki ishlab chiqarish xarajatlarini ham kamaytiradi. Shu bilan birga, laboratoriya va ilmiy tadqiqotlar orqali hosilning kasallik va zararkunandalarga chidamliligi oshiriladi, bu esa eksport jarayonida sifatning barqarorligini ta'minlaydi.

Mahsulotni xalqaro bozorga chiqarishda marketing va brendni rivojlantirish ham alohida ahamiyatga ega. Har bir eksportyor o'z mahsulotini bozor talablari va iste'molchi xohishlariga moslashtirishi kerak. Bozor tadqiqotlari, iste'molchilar xatti-harakatlarini tahlil qilish va raqobatchilar faoliyatini kuzatish orqali mahsulotni mos narx va sifat darajasida taklif qilish mumkin. Shu bilan birga, mahsulot qadoqlash, etiketka va brend dizayni jihatidan xalqaro standartlarga mos bo'lishi lozim. Masalan, organik yoki ekologik mahsulotlar uchun alohida sertifikat va brend imidjini yaratish orqali iste'molchi e'tiborini jalb qilish mumkin.

Raqobatbardoshlikni oshirishda davlat siyosati va qo'llab-quvvatlash tizimi ham muhim rol o'ynaydi. Davlat tomonidan eksportni rag'batlantiruvchi subsidiyalar, soliq imtiyozlari, imtiyozli kreditlar va xalqaro ko'rgazmalarda ishtirokini moliyalashtirish kabi dasturlar ishlab chiqaruvchilarga mahsulot sifatini oshirish, yangi texnologiyalarni joriy etish va yangi bozorlarni o'rganishda yordam beradi. Shuningdek, qishloq xo'jaligi sohasida ilmiy tadqiqotlarni qo'llab-quvvatlash va innovatsion loyihalarni moliyalashtirish orqali mamlakat eksport salohiyatini sezilarli darajada oshirish mumkin.

Xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, raqobatbardosh qishloq xo'jaligi eksportiga ega bo'lgan mamlakatlarda kichik va o'rta fermer xo'jaliklari qo'llab-quvvatlanadi, mahsulot sifatini oshirish bo'yicha treninglar va konsultatsiyalar tashkil etiladi, shuningdek, xalqaro sertifikatlash tizimlari va brend strategiyalari faol joriy etiladi. Masalan, Niderlandiya va Daniya kabi mamlakatlarda qishloq xo'jaligi mahsulotlarining eksport salohiyati yuqori bo'lib, bunda zamonaviy texnologiyalar, ilmiy tadqiqotlar va davlat siyosati birgalikda ishlaydi. Shu bilan birga, mahsulotni qayta ishlash, saqlash va yetkazib berish tizimini takomillashtirish orqali mahsulot qiymati oshiriladi, eksport hajmi kengayadi va milliy iqtisodiyotga qo'shimcha daromad keltiriladi.

Raqobatbardoshlikni oshirish uchun qishloq xo'jaligi mahsulotlarini turli bozor segmentlariga moslashtirish ham muhim hisoblanadi. Masalan, premium segmentga mo'ljallangan organik mahsulotlar yuqori narx va sifat bilan eksport qilinadi, mass-market segment esa katta hajmda va iqtisodiy narx bilan ta'minlanadi. Shu tarzda, ishlab chiqaruvchi bir vaqtning o'zida bir nechta bozor segmentlarida raqobatbardosh mahsulotlar taqdim etishi mumkin. Bu strategiya eksport hajmini oshirish, risklarni kamaytirish va daromadni barqarorlashtirishga xizmat qiladi.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, qishloq xo'jaligi mahsulotlarining xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini oshirish murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u ishlab chiqarish, logistika, marketing, innovatsion texnologiyalar va davlat siyosatini o'z ichiga oladi. Mahsulot sifatini oshirish va xalqaro standartlarga moslashtirish eksport salohiyatini mustahkamlashning asosiy omili hisoblanadi. Zamonaviy qishloq xo'jaligi texnologiyalari, urug'chilik sifati, oqilona sug'orish tizimlari, kasallik va zararkunandalarga qarshi samarali choralar, shuningdek, mahsulotni qayta ishlash darajasini oshirish xalqaro raqobatbardoshlikni kuchaytirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, mahsulotni xalqaro bozorlarga yetkazib berish jarayoni, logistika tizimi va yetkazib berish zanjirining optimalligi eksport muvaffaqiyatini belgilovchi muhim omillardir. Mahsulotning vaqtida, sifatli va iqtisodiy jihatdan maqbul yetkazilishi raqobat ustunligini ta'minlaydi. Shu bilan birga, marketing strategiyalari, brendni rivojlantirish, bozor tadqiqotlari va iste'molchi xatti-harakatlarini tahlil qilish eksport hajmini oshirish va raqobatbardosh mahsulot yaratishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Davlat siyosati va qo'llab-quvvatlash tizimi ham qishloq xo'jaligi mahsulotlarining xalqaro bozordagi muvaffaqiyatini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Subsidiyalar, imtiyozli kreditlar, soliq imtiyozlari, xalqaro ko'rgazmalar va savdo missiyalarida ishtirokni rag'batlantirish dasturlari ishlab chiqaruvchilarga mahsulot sifatini oshirish, yangi texnologiyalarni joriy etish va yangi bozorlarni o'rganishda yordam beradi. Shu bilan birga, ilmiy tadqiqotlar va innovatsion loyihalarga investitsiya qilish orqali mamlakat eksport salohiyati sezilarli darajada oshadi.

Qishloq xo'jaligi mahsulotlarining xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini oshirish milliy iqtisodiyotning eksport salohiyatini kuchaytirish va dehqonchilik hamda bog'dorchilik tarmoqlarini rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Mahsulot sifatini yaxshilash, yetkazib berish samaradorligini oshirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va marketing strategiyalarini to'g'ri yo'naltirish raqobatbardoshlikni oshirishning asosiy yo'llari hisoblanadi.

Mahsulot sifatini oshirish uchun zamonaviy agronomik texnologiyalar, biologik va organik o'g'itlar, ilg'or urug'chilik va selektsiya usullari qo'llanilishi zarur. Bu nafaqat hosildorlikni oshiradi, balki xalqaro standartlarga mos mahsulot ishlab chiqarishga imkon yaratadi. Sertifikatlash tizimlarini joriy etish, jumladan, ISO, GlobalGAP va organik sertifikatlar mahsulotlarning sifatini va xavfsizligini kafolatlaydi, xalqaro bozorlarda ishonchni oshiradi va eksport imkoniyatlarini kengaytiradi.

Transport va logistika tizimini takomillashtirish mahsulotlarni tez va sifatini saqlagan holda yetkazib berishni ta'minlaydi. Zamonaviy saqlash va sovitish uskunalari, multimodal transport tizimi, elektron kuzatuv tizimlari mahsulotlarning sifatini saqlab qoladi, yetkazib berish vaqtini qisqartiradi va xarajatlarni

kamaytiradi. Shu bilan birga, tashqi bozorlarga kirishdagi bojxona, tarif va transport to'loqlarini minimallashtirish ham muhimdir.

Marketing va brend strategiyalarini rivojlantirish orqali milliy mahsulotlarning taniqli va raqobatbardosh imidji yaratish mumkin. Mahsulotlar noyobligi, ekologik tozaligi va organik xususiyatlari bo'yicha bozorni segmentlash va reklama qilish eksport hajmini oshiradi.

Shu bilan birga, xalqaro ko'rgazmalar, savdo missiyalari va onlayn platformalardan foydalanish mahsulotlarni tanitish va yangi bozorlarni jalb qilish imkonini beradi.

Moliyaviy va institutsional qo'llab-quvvatlash eksportchilarning risklarini kamaytiradi va bozorni kengaytirish imkoniyatini oshiradi. Eksport kreditlari, sug'urta xizmatlari, grantlar va subsidiyalar qishloq xo'jaligi subyektlarini tashqi bozorlarga chiqishda rag'batlantiradi.

Davlat va xususiy sektor hamkorligi, shuningdek, innovatsion klasterlar va agroparklar yaratish ham mahsulot ishlab chiqarish va yetkazib berish tizimini optimallashtiradi.

Xalqaro standartlar va sifat talablariga moslashuvchanlikni oshirish qishloq xo'jaligi mahsulotlarini raqobatbardosh qiladi. Mahsulotni diversifikatsiya qilish, yangi turdagi mahsulotlar ishlab chiqarish va global bozor tendentsiyalariga moslashish eksport salohiyatini oshiradi va milliy iqtisodiyotga sezilarli darajada foyda keltiradi.

Maqolada keltirilgan xalqaro tajribalar shuni ko'rsatadiki, raqobatbardosh eksportga ega mamlakatlarda kichik va o'rta fermer xo'jaliklari faol qo'llab-quvvatlanadi, mahsulot sifatini oshirish bo'yicha treninglar va maslahatlar tashkil etiladi, sertifikatlash tizimlari va brend strategiyalari faol joriy etiladi.

Shu bilan birga, mahsulotni qayta ishlash va yetkazib berish zanjirini optimallashtirish mahsulot qiymatini oshirish, eksport hajmini kengaytirish va milliy iqtisodiyotga qo'shimcha daromad keltirish imkonini beradi.

Natijada, qishloq xo'jaligi mahsulotlarining xalqaro bozorlarda raqobatbardoshligini oshirish uchun kompleks yondashuv zarur bo'lib, unda ishlab chiqarish sifatini yaxshilash, logistika va marketing tizimini optimallashtirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish, davlat siyosati va subsidiyalardan samarali foydalanish hamda xalqaro standartlarga moslashtirish birgalikda amalga oshiriladi. Shu tarzda, qishloq xo'jaligi mahsulotlari global bozor talablariga javob bera oladi, mamlakat eksport salohiyati ortadi va qishloq xo'jaligi sohasining barqaror rivojlanishi ta'minlanadi.

Shuningdek, maqolada ta'kidlangan yondashuvlar qishloq xo'jaligi mahsulotlari eksportini kengaytirish, yangi bozorlarni egallash va raqobatbardosh mahsulotlar yaratishda amaliy tavsiyalar sifatida qo'llanilishi mumkin.

Bu esa nafaqat ishlab chiqaruvchilar va eksportyorlar, balki milliy iqtisodiyotning umumiy rivojlanishi uchun ham muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Мухитдинов, Ш. З. (2019). Пути совершенствования механизмов эффективного управления многопрофильными фермерскими хозяйствами в Узбекистане. In *Формирование инновационной экономики будущего* (pp. 54-58).

2. Muxitdinov, S. Z., Shakirova, N. A., Turdubayeva, G. A., Osmonova, G. S., & Asanova, G. A. (2023). Theoretical Basis of Risk Management in Manufacturing Enterprises. In *Sustainable Development Risks and Risk Management: A Systemic View from the Positions of Economics and Law* (pp. 403-405). Cham: Springer International Publishing.

3. Мухитдинов, Ш. (2023). ОРГАНИЗАЦИОННО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ МЕХАНИЗМЫ РИСКОВ И УПРАВЛЕНИЕ ИХ НА ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ. *Экономическое развитие и анализ*, 1(2), 192-199.

4. Urmonovich, N. O. (2023). MANGOSTEEN NUTRITIONAL PRICE AND FUNCTIONAL PROPERTIES. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 14(5), 3-5.

5. Abdukhamidovich, N. A., & Urmonovich, N. O. (2021). The Results of Theoretical Studies of the Chisel Cultivator Rack Frontal Surface Shape. *Annals of the Romanian Society for Cell Biology*, 25(4), 5930-5938.

6. Urmonvich, N. O. (2025). IMPROVING THE ACTIVITIES OF INNOVATIVE BUSINESS INCUBATORS AT HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS. *PEDAGOG*, 8(11), 256-260.

7. Urmonvich, N. O. (2025). EFFICIENCY OF USING SCIENTIFIC AND TECHNICAL DEVELOPMENTS IN SMALL BUSINESSES. *SO 'NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI*, 9(11), 57-61.

8. Urmonvich, N. O. (2025). THE IMPORTANCE OF SCIENTIFIC NEWS IN INCREASING THE COMPETITIVENESS OF SMALL BUSINESS. *JOURNAL OF INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH*, 8(11), 194-198.

9. Ziyavitdinovich, M. S., Kamilovna, A. M., Ugli, J. A. J., Adxamovna, B. S., & Ogli, T. F. R. (2021). Covid-19 Pandemia in Uzbekistan Agriculture and its Impact on the Supply Chain. *Alinteri Journal of Agriculture Sciences*, 36(1).

10. Muxitdinov, S. (2023, June). Results of econometric modeling of management in multifunctional farms. In *American Institute of Physics Conference Series* (Vol. 2789, No. 1, p. 040060).

11. Мухитдинов Ш. З. Тадбиркорлик субъектларида хатарларни бошқаришнинг назарий-услубий асослари //Scientific progress. – 2021. – Т. 1. – №. 6. – С. 939-943.
12. Muxitdinov S. Kichik biznesni innovatsion rivojlantirish strategiyasi //MUHANDISLIK VA IQTISODIYOT. – 2025. – Т. 3. – №. 9.
13. Muxitdinov, S. (2023). MAIN CHARACTERISTICS OF THE RISK MANAGEMENT MECHANISM IN MANUFACTURING ENTERPRISES. Scientific and Technical Journal of Namangan Institute of Engineering and Technology, 8(1), 259-262.
14. Мухитдинов Ш. З. COVID-19 ПАНДЕМИЯСИНИНГ ЎЗБЕКИСТОН ҚИШЛОҚ ХЎЖАЛИГИ СОҲАСИ ВА УНИНГ ТАЪМИНОТ ЗАНЖИРИГА ТАЪСИРИ.
15. Urmonvich, N. O. (2025). THE PLACE OF SMALL BUSINESS AND SCIENCE INTEGRATION IN THE INNOVATION ECONOMY. O'ZBEKISTONDA FANLARARO INNOVATSIYALAR VA ILMIY TADQIQOTLAR JURNALI, 4(46), 197-201.
16. Urmonvich N. O. ACTIVITIES OF SMALL BUSINESS DEVELOPMENT CENTERS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS //Научный Фокус. – 2025. – Т. 3. – №. 31. – С. 787-794.
17. Urmonvich N. O. MECHANISMS OF MUTUALLY BENEFICIAL COOPERATION BETWEEN VOCATIONAL COLLEGES AND SMALL BUSINESSES //World Scientific Research Journal. – 2025. – Т. 46. – №. 2. – С. 358-365.
18. Urmonvich, Numonov Otabek. "THE ROLE OF INSTITUTIONAL INNOVATIONS AND ECONOMIC INCENTIVES IN ENHANCING THE EXPORT POTENTIAL OF AGRO-ENTREPRENEURSHIP ENTITIES IN UZBEKISTAN." MODELS AND METHODS FOR INCREASING THE EFFICIENCY OF INNOVATIVE RESEARCH 5.53 (2026): 12-17.